

173

Ese de d'óve ori in septemana:	
Joi-a si Dominec'a.	
Pretiuu de prenumeratiune:	
pre anu intregu	6 fl. v. a.
„ diumetate de anu	3 fl. v. a.
„ patrariu de anu	1 fl. 50 cr.
Pentru Romani'a si strainetate:	
pre anu intregu	9 fl. v. a.
„ diumetate de anu	4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Correspondintiele si 'banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina“ in Aradu, cancelari'a episcopésca.

Pentru publicatiunile de trei ori, ce contienu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sime garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte, 4 fl. éra mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretiuu publicatiuniloru se se anticipe

Fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Invitare de prenumeratiune

la

„LUMINA“

fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Cu 1. iuliu vechiu deschidemu prenumeratiuni nóue pe semestrulu alu doile alu anului 1873. — Pretiuu abonamentulu pre o diumetate de anu e:

Pentru monarchi'a austro-ungurésca 3 fl. v. a.

Pentru Romani'a si strainetate 4. fl. v. a. DD. abonanti sunt rugati a nu intardiá cu tramiterea prenumeratiuniloru.

Din privinti'a economiei si mai marei siguritati recomandamu in locu de epistóle de prenumeratiune avisurile postali.

In urma sunt rugati DD. prenumeranti vechi, ca sumele restante de pe semestrulu antaiu se le administreze cátu mai curendu, avendu in vedere, cá „Lumina“ ca organu oficiale e proprietatea eparchiei si cá redactorulu ei dupa §. 10. din programulu fóiei e responsabilu nu numai facia cu autoritatile de pressa, ci si cu consistoriulu, carui'a are se-i dee socóta.

Principiulu ni este: mai bine a suprinde pre DD. prenumeranti cu lucruri folositorie, decâtu a li face promisiuni cu vórbe góle.

Fóia apare si se spedéza de aici cu punctualitate.

Aradu, 13. iunie 1873.

REDACTIUNEA.

Unu barbatu veteranu de mari merite pentru biserica si natiune.

Mihaiu Rosiu

(1750—1823.)

Valurile tulburate ale seceloru trecute a inadusitu activitatea si aventulu de cultura a loru multe suflete nobile, a loru multi barbati de virtute si genialitate strabuna... si natiunea romana a suferitu mari perderi: morali si materiali; cáci tóte vistieriile ei, produse din imperati'a avuta a mintei sale, pe marea tulburata a timpiloru fatali, impreuna cu zelosii venslari ai corabiei nationali, au patimitu naufragiu; si adi atátu ei: cátu si comorile destinate noua, jacu in fundulu mării necunoscute si prin urmare nepretiuite de nime.

Si candu vre-unu stranepotu alu acestoru predemni venslari nationali dá de vre-o frantura, de o remasitia ai vistieriei loru, carea undele mării a aruncat'o din intimplare norocósa, la tiermuri: cu pietate adunca si veneratiune intima admira in acelu objetu geniulu maretiu alu strabuniloru sei, lu-admira cáci din o mica ruina vede: cátu de mari si pretióse comori au posiediutu si creatu ei, cu scopulu nobilu, ca se 'navutiésca si fericésca prin tr'ensele némulu loru. —

Unu astfelu de venslariu nationalu a fostu si barbatulu a carui nume stá in fruntea acestei scrieri, si subsemnatulu dándu de nesce remasitie ale vistieriei lui nationali si-tiene de cea mai santa detorintia a atrage atentiu-neá barbatiloru nostri de biserica si natiune asupr'a meriteloru si memoriei acestui barbatu, a carui produse literarie-bisericesci istoriciloru nostri pona acumu nu li-au fostu cunoscute, dar in viitoriu nesmintitu cá i se va dá, ceea ce-i compete, — tributulu de pia amintire in paginile istoriei nóstre bisericesci.

Candu vediu portretulu acestui barbatu la unu stranepotu alu seu locuitoriu in Jadani, me suprinse trasurile fetiei ce-mi statea nainte. O fatia acést'a plina de espresiune, ce-ti insuffla respectu si veneratiune. Frunte mare lata, ochi asemenea mari, nasu caracteristicu romanu, plinu in fatia, ca unu prelate catolicu, fora mustetie si barba, vestmentitulu, asia se vede, e mai multu preotiescu ca civilu.

Inceputulu carierii lui Mihaiu Rosiu in viétia, e analogu cu celu a lui *Georgiu Martinuzzi* din istori'a patriei nóstre. Scimu adeca, cum *Georgiu Martinuzzi* fiindu pana in etate de 26 de ani incalditoriulu captóreloru veduvei princese a lui *Stefanu Zapolya*, de acolo a intratu ca paraclisieriu (cresnicu) in monastirea stului *Laurentiu* de langa Buda, unde in 4 ani déla abc. a ajunsu pona a fi si priorulu monastirei; de unde inaintandu in dignitate, si devenindu prin mintea lui agera la unu mare renume: regele magiaru *Ioane Zapolya* lu-luá langa sine de consilieriu celu mai intímu si ministruulu seu.

Mihaiu Rosiu, ce e dreptu, n'a devenitu ministru, nici chiaru vre-unu prelate, cu tóte cá, — dupa afirmarea respectabilelui docinte betrenu pensiunatu *Ionu Jovitia* din Jadani, care fiindu aprópe de dieceniulu alu nóuelea alu etatii, a fostu invetiachelulu lui *M. R.* la dignitatea de episcopu ar fi fostu provocatu, elu inse ar fi disu cá: „*cetindu s'a Privila si aflandu acolo ponderositatea chiamarii unui episcopu, nu cutédia a primí pe sine acésta grea sarcina*“; — dar dinsulu deveni unu adeveratu apostolu, unu propagatoriu de invetiatura si lumina intre preotii, invetiatorii si carturarii din giurulu *Temisórei* si prin scrierile sale, cari le voi aminti mai la vale, i-se compete locu in paginile istoriei nóstre bisericesci-nationali. —

Si acumu apucu firulu biografiei acestui barbatu, asia dupa cumu unu documentu viu, betranulu docinte susamintitu, invetiachelulu seu mi-a enarat'o, care cu mare insuffetire si intima recunoscintia si-duce aminte de marele seu invetiatoriu!

Mihaiu Rosiu s'a nascutu la anulu 1750, in comun'a *Jadani*, cott. *Temisórea*. Parintii lui au fostu economi onesti si ómeni fórté descepti. Mihaiu in etate de 6 ani fú dusu la *Mehal'a*, suburbu *Temisórei*, unde pona in etate de 12. ani a invetiatu romanesc. De aici fú, la rogarea tatane-seu, primitu in curtea episcopului *Stefanu Avacumovicu* in *Temisórea*, unde pruncului talentatu i-se deschise o lume nóua. Simtiendu in sine taria spirituala

si dorintia de inaintare in sciintia, bibliotec'a si archivulu episcopescu i-fusera isvórele cele din demana din cari spiritulu seu insetatu s'a potutu bine adapá. —

In calitate de paraclisieriu s'a retienutu Mihaiu Rosiu in curtea episcopésca 30 de ani, in care timpu si-a insusitu limb'a germana, serbésca si se dà a crede cà si cea italiana. In acestu timpu fiindu ne'nsuratu, a deschisu prelegeri in Timisióra, la cari o multime de preoti, invetiatori si alti carturari si necarturari, cu zelu, alipire si ne-spusa insufletire concurgéu, càci Mihaiu Rosiu erá o auctoritate científica, si pe langa acést'a avea o conduita morala esemplara, in càtu ca unu santu erá adorat de elevii sei. Naintea episcopului seu elu nu erá modestulu paraclisieriu ci secretariu, si consilierulu celu mai intimu, elu erá totum factumulu acolo càci mintea-i geniala sciá inventá totu-deuna ideele si consiliile cele mai salutari si perfepte la tóte cestiunile si cauzele ce obveniau la curte.

Aci, ca paraclisieriu a scrisu *M. R. fabule*; si cari fabule voru fi fostu acelea, voru intrebá afabiliu leptori ai „Luminei“? respundu: aceste au fostu fabulele edate de *Cichindealu* fostu preotu aici langa Timisiór'a in Beciche-reculu micu, (unde de presinte amindoi preotii sunt sirbi!) mai tardiu apoi la anulu 1812. candu s'a infintiatu preparandia a devenitu de profesore la Aradu. Subsemnatulu pria acést'a afirmatiune nu voiesce de felu a apare ca unu disolvetoriu ai nimbiloru marelui Cichindealu, pentru-cà acestu barbatu si altminte si-are meritele sale speciali, ci simplaminte constatédia numai aceea, ce unu martore viu inca intaresce, si acest'a e, elevulu lui Mihaiu Rosiu — invetiatoriulu desamintitu — carele cu tóta resolutiunea dice: cà a vediutu manuscrisulu fabuleloru edate de Cichindealu la Mihaiu Rosiu si-si aduce aminte bine, cà acelea au fostu traduse si compuse de eruditulu seu invetiatoriu. In firulu acestei afirmatiuni l'am intrebatu cà pentru ce nu le-au edatu singuru Mihaiu Rosiu pe numele seu? Mi-a respunsu: pentru-cà dinsulu de o parte a fostu seracu si nu a avutu spese, éra de alt'a parte Cichindealu fiindu preotu, a fostu totu odata si nobilu, si ca atare a fostu scutitu de persecutiunile timpului feudal, care nu suferiá de felu desceptarea spirituala a vre-unui iobagiu, cu atâtu mai pucinu a publicá aceste fabule pline de alusiuni facia de sistem'a domnitória. Totu aceste le afirma elevulu mosiu susprovocat si facia de „*Florariulu*“ lui *Lazarescu*, care barbatu a fostu nainte de a deveni protopresbiteru in Lipova, preotu si in Jadani si aci l'a capetatu „*Florariulu*“ dela M. Rosiu.

Dar proba cumca Mihaiu Rosiu a fostu barbatu literatu este: „*Vistieri'a sufletésca*“ unu opu acest'a care dà o eclatanta dovéda despre genialitatea autorului. Trei tomuri ca manuscripte, voluminóse càtu de bine, am vediutu din opulu amintitu. Unu tomu, i-lipsesce inceputulu, aici in Jadani la unu stranepotu alu lui cu numele Petru Rosiu, éra dóue tomuri se afla la parintele Ioane Damsia din Seceani. Materi'a ce o traptédia, intr'adeveru corespunde titlului seu; càci aceea e o vistieria sufletésca, plina de invetiaturi morale; si ce e margaritari in aceste invetiaturi morali e: cà autorulu la tóta tem'a folosesce vr'unu esemplu de autoritate si analogi'a, ca isvoru oratoricescu. Dauna mare pentru literatur'a nóstra bisericésca, cà opulu acest'a n'a vediutu lumin'a publicitatii. Dar, ca de presinte on. publicu cetitoriu se-i cunosca celu pucinu direptiunea lui morala, stilulu si cu unu cuventu valórea lui literaria-bisericésca: eu, din parte-mi, voiu intreprinde a face din candu in candu unele estrase din brosiur'a, fora inceputu, ce se afla in Jadani; dar si mai bine ar fi candu aceste opuri s'ar doná pentru o biblioteca orecare publica si adeca pentru bibliotec'a *toologiloru romani din Aradu*, de unde apoi cei interesati de dinsele le-aru poté

esaminá mai de aprópe si istoricii bisericiei nóstre s'ar poté mai cu usioretate informá din tr'ensele. Càtu pentru tomulu din Jadani, eu voiu încercá alu cere pentru bibliotec'a susnumita, càtu tomurile aflatóre la santi'a sa parintele Damsia din Seceani, Dsale, déca e de acordu cu parerea mea, acést'a i-este posibilitate neconditiunata.

A mai scrisu Mihaiu Rosiu si alte carti, càci pe langa genialitatea sa, l'a caracterisatu si o diligintia asia dicendu de feru! Proba e, cà dinsulu a tradusu si scrisu cu man'a propria totu apostolulu, asia mare cum e. Acestu manuscriptu legatu de traducatoriulu in dósce de lemn, inca se afla la stranepotulu lui in Jadani. Partea cea mai mare inse din opurile sale s'au prepaditu pe la unii si pe la altii. Se dice cà la fiulu fostului preotu in Jadani, V. P. advocatu in Temisiór'a s'ar mai aflá, asemenea si la capelanulu Rvdssluu dnu protopresbiteru din Temisiór'a Meletiu Dregheciu, care parinte capelanu ar fi rudenia cu famili'a Rosiulesciloru din Jadani. La tóta intemplarea susonoratulu dnu protopresbiteru ar' face unu bunu servitiu cauzei, candu ar recercá pe numitii Dni in caus'a opuriloru lui Mihaiu Rosiu

Se mai afla in fine la Petru Rosiu, stranepotulu lui Mihaiu, unu manuscriptu numai din 3—4 cóle, care manuscriptu contine unele mici istorióre, unele scurte inregistari referitóre la umblarea timpiloru, altele inregistrédia eveniminte politice, un'a in sa e de interesu bisericescuteologicu si acést'a e:

„*Insciintiarea lui Lentulu proconsululu Judeei càtra senatulu Rimuluu pentru chipulu mantuatoriuluu*,“

Acést'a i este titlu'a, apoi urmédia:

„Intru-aceste vremi s'a aretatu aicea unu omu, (care inca traesce) anume I. Cr. a caruia potere trece preste mesurile firei. Ómenii lu-numescu mare prorocu, éra ucenicii lui i-dieu fiulu lui Ddieu. Elu inviédia mortii si tamaduesce totu felulu de bóle. Elu este unu omu de unu chipu incuviintiatu si cu bune mesuri. In faci'a sa se vede órecare strasitenie, inse, care i-trage de odata si dragostea si fric'a acelu ce-lu vedu. Perulu lui este in flórea a unii aluni timpurie; inse dela radecina si pona la urechi cretiu, si trece si mai josu de umere. Dela frunte prin mediloculu capului are carare. (Dupa obiceiulu Nasarineiloru). Fruntea lui este lata si alba. Fati'a fora de o metéhna, si impodobita cu o rumanéla fórte placuta. Fisionomi'a lui este igemonicósa si mangaiósa. Nasulu si gur'a sunt facute cu mari mesuri. Barb'a este din destulu désa, in flórea perului si despartita in furculitia, ochii i-suntu caprii si fórte vioi. Elu este grósnicu la ale sale mustrari, dulce si placutu la ale sale invetiaturi si sfaturi. Chipulu fetiei lui atrage ochii tuturor'a, mestecatu fiindu cu semnotic'a (adeca cu o cinstire adenca); nu l'a vediutu nimenea nici o data ridenti, dara plangendu adese-ori. Statulu lui este dreptu, manile mari si lungi si bratiile fórte frumóse. Elu vorbesce pucinu, dar cu multa statornicia si elu este celu mai frumosu omu in lume.“ —

Ca de inchiare mai amintescu, cà Mihaiu Rosiu dupa ce 30 de ani a fostu paraclisieriu s'a retrasu la Jadani, loculu seu natalu, si aici asemenea a deschisu scóla, asia, càtu din sate indepartate peregrinau la dinsulu ca la unu calugeru santu cerandu toti parerea si consiliile lui, cari le tienéu de infalibile. Mihaiu Rosiu la anulu 1823. in etate de 73 de ani a reposatu si acumu numai o cruce mare de lemn in cimiteriulu Jadaniloru rósa de dintii de feru ai timpului, pastrédiá suvenirea lui generatiunei comune. Pe cruce abia se poté mai ceti inscripti'a „Aici se odihnesce robulu lui Ddieu Mihaiu Rosiu.“ 1823.

Unu venslariu nationalu intre veluri tulburate a fostu si Mihaiu Rosiu intocma ca contimpurenii sei: *Sincai*,

Petru Maioru, Cichindealu, cu cari se dice a fi fostu în corespundintia. Unu prèdemnu apostolu alu culturii si moralitatii. Unu romanu literatu genialu, ale carui scrieri, dauna cà n'au devenitu de locu in mani pastratòre si la vre-unu atare carturariu, care se li pricèpa valòrea loru literaria-nationala si se le fi datu întrege posteritatii — luminei.

N'avemu ce face, giurstarile vitrege de pe timpulu acelu ni-au tienutu incatusiatu, ni-au acoperitu cu velulu uitarii pe multi barbati binemeritati, acumu nu ni-a ramasu alt'a ereditate, de càtu: se scrutamu si se urmamu esemplele loru frumòse, cari le aflamu ici colo, ca objete scapate din prepasti'a mării timpului fatalu.

Georgiu Morariu.
parochulu Jadaniloru.

La mórtea Metropolitului Andreiu.

Ca tresnetulu ce cade din viscolulu cu nuoru,
O scire 'ngrozitòria strabate la poporu:
E mortu **Andreiu Siagun'a**, pastoriulu celu mai mare,
Ce fost'a natiunii unu angeru de scapare;
Si mîi de animi triste, cu ochi lacrematori!
Suspine grele 'ndrépta spre ceriulu certatoriu!

* * *

Biserica-orfana cu fiii ei romani,
Uritu a fostu hulita ca 'n vécuri de pagani,
Predata de-a ei drepturi din legile crestine,
Si-adusa 'n umilire sub cârmele straine;
Dar celu din ceriu tramise unu fiiu conducetoriu,
Ce fu prin lupta mare alu ei mangaioriu;
Si clerulu de-a sa sòrte, de còbe rele-urdu
Sè fia 'n intunerecu, seracu, despretiuitu, —
Prin elu isi capetase antai'a sa lumina,
Prin elu speranti'a dulce d'o diua mai senina;
Deschisu-i-a deci calea si-unu mandru viitoriu,
Sè aiba turm'a buna, pre-alu seu alesu pastoriu!

Dar — nu aceste-su tòte, ci este multu mai multu,
Cea-ce p'acestu lucéferu ni-lu face demnu de cultu!
Stori'a romanésca cu fala ea va spune,
Cà ce fusese densulu la dulcea natiune;
L'atâtea institute indemnu si fundatoriu,
De atât'a 'nteligintia — parinte creatoriu!

* * *

Dar vai! cà 'n mediu de cale — cîrmaciulu tabaritu
Scapà din mana rôt'a si luntrea s'a isbitu;
Cea luntre, ce purtase in sinu-si pre natiune,
Cea luntre ocrotita cu-atât'a 'ntieptiune! —
Ah Dómne! fie-ti mila de-alu teu poporu sermanu,
Dà-i demnu urmasiu la cârma — se-lu scòta la limanu!

Oravitia, in 17/29 iuniu 1873.

„Albina“

At. Marienescu.

MEMORANDULU

Sinodului eparchialu gr. or. aradanu catra Ministrulu r. u.
de cultu si invetiamentu.

(Continuare.)

Dar fiindu cà autoritatile nòstre bisericesci si scolarie nu posedu puterea necessaria de esecutiune, dispusetiunile loru cele mai bune si cele necesarie numai in acele locuri si in atari comune le potu efeptu, unde intelnescu deplina interesare pentru caus'a invetiamentului, pre candu din contra in atari comune, ale caror'a poporatiune nu au ajunsu inca la acelu gradu alu culturii ca se poseda straduintia pentru naintarea causei de invetiamentu, — desí materialminte ar fi mai in stare se corespun-

da recerintieloru invetiamentului de càtu multe alte comune mai serace dar mai luminate — despusetiunile, fie càtu de salutarie, remanu fora de rasultat, — si in asemene casuri despusetiunile autoritatiloru nòstre scolarie nu se potu efeptu nici in privinti'a cladirii edificiiloru de scòla sèu in privinti'a straformării loru, nici pentru asigurarea remuneratiunii regulate a invetiatoriloru nici pentru esecutarea oblegamentului de frequentatiune scolaru.

Inse daca legea in asta privintia s'ar suplini asia, ca respectivele autoritati ale administratiunii si comunele politice se fie indrumate deobligativu prin lege, ca se fie indetorate pre cale administrativa a esecutà, in contr'a membriloru confessionali din aceea comuna, dispusetiunile si recerintele autoritatiloru scolarie confessionali aduse in caus'a de invetiamentu, — in acelu casu Te putemu asigurà pre Escelintia Ta, cumca in scòlele nòstre confessionali, pre terenulu invetiamentului se va ajunge acelu scopu mare ce-lu dorimu cu totii si in comunu, cumca scòlele nòstre confessionale peste putieni ani vor corespunde deplinu recerintieloru legii.

Acest'a este dara in legea pentru invetiamentulu publicu acelu defectu ce se sentiesce cu deosebire, si care stà in calea progresarii si desvoltării instituteloru nòstre confessionali de invetiamentu.

Dar sunt in legea de invetiamentu publicu si atari §§-i, cari contienu despusetiuni daunòse pentru scòlele nòstre confessionale, — cari, pre candu de o parte dau ansa la splicatiuni smintite si daunòse pentru scòlele nòstre, pre cari moralmente si materialmente le asupresce, — de alta parte celor'a ce sunt contrari instituteloru confessionali de invetiamentu li dà ansa a impedeacă esistintia si desvoltarea scòleloru confessionali, ma inca a si causà daune materiale.

Asia despusetiuni daunòsa gasimu in acelu contienutu alu legii din §. 11. puntulu 1. in care se dice, cumca confessiunile, pentru sustinerea si infiiintierea instituteloru loru de invetiamentu, potu pretinde succursulu materiale alu credinciosiloru loru „dupa cum a fostu in usu pana acum'a;“ — mai departe in §. 25. puntulu 2-le, care despunendu permisivu, lasa in libertatea (voia) respectiveloru comunitati, ca acelu scoli confessionali, cari si pana acum s'au sustienutu de la comuna, se li faca parte sèu se nu li mai faca parte in folosintia averii si a veniteloru comunei, — asemene despusetiune permissiva contiene si §. 41.

In §. 11., nefiindu precisatu cum se se intieléga „usulu de pana acum,“ in urmarea testului ce premerge acestei sentintie cumca confessiunile, si de acum potu pretinde succursulu materiale alu credinciosiloru loru in modulu si in proportiunea cum va hotari reprezentantia loru propria, — acést'a a datu ansa si la atari splicatiuni in unele jurisdictiuni si comunitati, cà sustinerea scòlei confessionale fiindu avisata la contribuirea credinciosiloru din respectiv'a confessiune, — usulu de mai nainte — de dupa care aruncarea si incassarea acelei contribuii insasi comun'a politica a manipulat'o si credinciosii acést'a contribuie au platit'o deodata cu spesele comunali — in fapta l'au incetatu, oprindu comunei politice se mai arunce si se mai incasseze ea aceste contribuii!

Dar multe comune confessionali au suferitu lovituri inca si mai mari de càtu acést'a, pentru cà multe comune politice denéga confessionaliloru inca si acea mana de ajutoriu, la carea au fostu legatuite prin contractu, si adeca: in urmarea despusetiuniloru datate din restimpulu de sub guvernulu absolutisticu, intre comunele politice si confessionali s'au incheiatu astfeliu de contracte valide dupa dreptu, intru intielesulu caror'a comun'a politica s'a deobligatu ca in comunu (prin comuna) se provéda si se se ingrigésca de spesele necesarie la sustinerea scolii confessionali, de salariulu invetiatoriloru si celea lalte, respective acele recerintie, se le incasseze pre cale administrativa de la membrii confessiunii.

In urmarea legii de invetiamentu publicu, si mai multu inca in urmarea §-lui 120. din articulu de lege VIII. din 1871. despre organisarea comunelor, cea mai mare parte a jurisdictiuniloru unilateralmente si volnicesce au opritu deobligamintele loru din amintitele contracte, denegandu simplu ingrigirea prin comuna pentru sustinerea scòleloru confessionale.

Acést'a procedura, daunòsa in privinti'a scòleloru confessionali, mai produse si acea consecintia daunatòria pentru invetiamentulu publicu cà aruncandu-se si incassandu-se spesele scòlei prin organe deosebite si deosebitu de catra spesele comunale, la vedere s'au sporitu feliurile de contributiune, si prin acést'a in poporu se stirnesce antipatia si instrainare de catra scòla; — ceea ce este in opusetiune apriata cu scopulu de a sterni in poporu interesare pentru caus'a invetiamentului.

Asemene splicatiuni daunòse se dau §-lui 25., din legea invetiamentului publicu, si cari splicatiuni smintite in multe locu-

ri facu cu neputintia scól'a confessională. Acestu §., după esperiență practică, a produsu aceea, că școlilor confessionali, cari de secole de ani și până acum s'au susținut din averea și din venitele comune ale comunității, nu numai li s'au denegatu spesele ce se recerur la susținerea lor, ci încă li s'au denegatu veri-ce ajutoare fie câtu de mica, și urmarea faptică a fostu aceea: că locuitorii confessionali din acele comune devenira eschisi de totu de la folosință a averii și a venitelor comune cu privință la școlile lor, și această avere și venite le folosescu numai locuitorii confesiunii domnitōrie sub titlulu numirei de „școlă comună.”

Asemene casuri, preste aceea că contienu vatemări faptice de dreptu, — mai lovescu și în principiele de dreptate, ecitate și egalitate.

Casuri, nu mai putienu daunoșe, s'au escatu și se potu escă și din §. 41. alu legii pentru invetiamentulu publicu, carele asideria, la regularea de posesiune în comună, venitele din acea parte ce se castiga pentru școlă, permite se se pōtă întrebuință ori pentru școl'a confessională ori pentru altu scopu, adică întrebuințarea venitelor de la această parte o face pendinte de la simpatia s'eu antipatia ce respectivele comune o vor fi avendu pentru școlile confessionale s'eu mai bine dicendu de la antipatia s'eu simpatia ce vor fi nutrindu organele administrative asiediate preste comune.

Acestate sunt, în trasuri principale, acele gravamine, greutăți și pedeci, cari isvorindu din defectele și din testulu legii pentru invetiamentulu publicu, asupresce forțe școlile confessionali și li opresce desvoltarea și posibilitatea de a se straformă conformu recerintelor legii.

Sinodulu nostru diecesanu au aflatu cu cale și de lipsa ca amintitele defecte din legea invetiamentulu publicu cari impedează desvoltarea școlilor noastre, se le asterna Escelentiei Tale în linie principală cu stima în această reprezentatiune a noastră și din acea cauză, pentru că sinodulu nostru întielegendu cu bucuria despre acea rezoluțiune întielepă a Escelentiei Tale, că voiesci a chonchiamă o ancheta în cestiunea necesității de o revisiune a legii pentru invetiamentulu publicu, și a pune în desbatere serioasă atātu necesitatea revisiunii câtu și calitatea modificatiunilor ce se vor socoti de lipsa; aducendu la înaltă cunoștință a Escelentiei Tale greutățile și pedecile ce stau în calea înaintării și desvoltării școlilor noastre populare, greutăți esperiate pe terenulu practic și plantate în calitatea legii, se putemu servi cu materialu spre orientare anchetei ce se va chonchiamă și ca Escelintia Ta se potu castigă cunoștințe mai detaiate despre relațiunile faptice ale școlilor noastre confessionali și despre pedecile lor, și ca se dămu o orientare și mai deplina anchetei îndresnimu a aminti și acea rugare a noastră ca Escelintia Ta se binevoiesci a chiamă la acea ancheta și din confesiune noastră și dacă se pōtă din acesta diecesa barbati civili și bisericiani cari cunosc în detaliu relațiunile școlilor noastre confessionali și se invrednicesc de atentiune parerile și descoperirile lor ce și le-au castigatu din practică.

Inse fiindu că delaturarea pre calea legelatiunei a pedecilor ce oprescu desvoltarea și perfectiunarea școlilor noastre confessionali precum se descoperira și aci, a buna s'ema s'ar puté speră numai după decurgerea unui timpu mai îndelungatu, și ca și până atunci, până ce pedecile și greutățile acestea se vor delatură prin revisiunea și prin modificarea legii, nu cumva unu timpu mai îndelungatu se se p'arda pentru perfectiunarea școlilor noastre și respective pentru desvoltarea cauzei invetiamentulu popularu, — îndresnimu se aducemu cu stima înaintea Escelentiei Tale și acea rugare a noastră ca, în largă și înaltă suera de activitate ministerială se binevoiesci a despune ca acele autorități administrative cari purcediendu din amintita aplicatiune smintita a legii s'eu purcediendu din lipsă de simpatia către institutele nationale de invetiamentu, denega școlilor confessionali spriginulu administrativu, s'eu că pre institutele confessionali de invetiamentu chiar le impedează în desvoltarea lor prin aceea că oprescu comunitățile politice de la veri ce ajutoare pre calea administrativă, se fie îndrumate cu serioșitate și cu rezoluțiune se inceteze cu pusilanim'a lor procedura ce au avut'o până acum în această privință și se demande respectivelor comunități politice se dee pre calea administrativă necesari'a mană de ajutoriu pentru școlile noastre.

Că ce desclinire se arēta la progresulu școlariu în acele comune — cari sunt pe teritoriulu unei jurisdicțiuni, ce nu pōrtă antipatia către școlile noastre populare confessionali și întielege bine misiunea școlilor noastre populare confessionali în spiritulu înaltulu rescriptu citatu alu Escelentiei Tale, — fatia cu progresulu școlilor noastre de pe teritoriulu jurisdicțiunilor de o ten-

dinția contrariă și de unu spiritulu contrariu? această o esperiamu până la evidință pe teritoriulu acestei diecese, — carea se estinde a supra credinciosilor ce locuescu pe teritoriulu mai multor jurisdicțiuni; — și ca se illustrăm procedurile jurisdicțiunilor cum diferescu essentialmente un'a de alt'a în asta privință și sunt contrare, îndresnimu a aminti: că pre candu comitatulu Aradului, cunoscendu și întielegendu scopulu educatiunei poporulu, și cunoscendu cumca școlile confessionale sunt medilōce către acestu scopu, nu numai că a permisu comunelor sale se dee spriginu administrativu școlilor noastre confessionale, ci încă a și demandatu ca spesele recerintelor anuale pentru școlile confessionali se se primēca într'o subrubrică din rubricile preliminarului șpelor comunali, carele trebuesce a se compune întru întielesulu §-lui 120. din articulu de lege VIII. de la 1871. și sum'a acelor spese s'o arunce și s'o incasseze dela credinciosii de confesiunea noastră locuitori din acea comună în proporțiune cu sum'a contributiunilor lor directe, și sum'a astfelu incassata s'o predee respectivei comunități confessionale pentru salariile invetiatorilor și pentru alte lipse ale școlii, — pre atunci comitatele vecine, a Temisiului și a Carasiului, nu numai că nu dau școlilor confessionali în amintita direpțiune spriginulu lor de autoritate publică, ci încă au opritu primirea șpelor confessionali în preliminariele comunali, și au opritu încă și în astfelu de comune, cari din zelulu lor propriu au doritu se ajutore educatiunea populară; rezultatulu acestor despusetiuni contrare este acel'a: că pre candu în comitatulu Aradului școlile noastre se inmultiescu și se desvōlta, — în vecinele comitate, a Temisiului și a Carasiului, macar că poporatiunea și tienutulu posedu avuția cu multu mai mare, școlile noastre tangescu, decadu.

(Finea va urmă.)

Concursu.

1-3

Pentru stațiunea invetiatorescă vacantă din comun'a Sistarovetiu inspectoratulu Lipovei se publica concursu nou până în 15 Iuliu vechiu, candu va fi alegearea.

Emolumintele sunt în bani 150 fl. 24 cubule grau 24. cucurudiu 100 pundi clisa. 75. pundi sare, 15 pundi lumini. 12 orgii de lemne din care se va incaldi și școlă, 4 jugere livēda fenētia, cortelu liberu cu $\frac{3}{4}$ jugeru gradina pentru legumi.

Doritorii de a fi alesi în această stațiune, au recursurile lor dovedindu essamenulu de calificatiune, adresate comitetulu parochialu în Sistarovetiu, a le trimite la scrisulu în Lipov'a, și până la terminulu prefriptu au a se infeciosia în vre una din Domineci s'eu serbatori în s. Biserica de acolo pentru cantare.

Sistarovetiu 17. Iuniu 1873.

În contielegere cu comitetulu parochialu.

Christoforu Gluchiciu inspectoru cercnalu de școlē.

Concursu.

3-3

Prin decisulu Venerabilulu Consistoriu diecesanu alu Aradului dto. 24 Maiu a. c. Nor. 620, — nulificandu-se alegearea de parochi în comun'a gr. or. Ternov'a din protopr. Siriei, tienuta în 18 Martiu a. c. — cu această se escrie de nou concursu pe ambele parochii vacante din numita comună — cu terminu pona în 29 Iuniu a. c. st. vechiu, în care dă se va tienē și alegearea. —

Venitulu parochialu pentru una parochie este. Stōlele indatinatē — birulu parochialu dela 200 de case, și una sesiune de pamentu aratoriu. —

Recurentii au de a produce testimoniulu despre absolvirea alor 8 clase gimnasiale, de teologia și de moralitate — ăra clericii nehierotoniti pe langă acestea documinte, mai au de a produce și testimoniulu de calificatiune. —

Recursele adresate comitetulu parochialu sunt de a se trimite la oficiulu protopresviteralu în Siria. —

Ternov'a 8 Iuniu 1873

Comitetulu parochialu gr. or. din Ternova.

Cu scirea mea Nicolau Beldea adm. protopr.